

A woman with blonde hair tied back, wearing a dark blue hoodie, is focused on working with a large piece of wood in a workshop. She is leaning forward, with her hands on the wood. The background is blurred, showing a workshop environment with various tools and equipment.

HOE IS DE ERVARING VAN WERKVELD-
PARTNERS EN STUDENTEN?

De kloof tussen school en praktijk dichten

FOTO: OLIVER HUISMAN | TECHNIEKBELDEN.NL

Zoë is mede-eigenaar van het bedrijf Houtvinding en ze volgt de opleiding Allround Timmervrouw niveau 3. Zoë heeft via haar vriend kennis gemaakt met de bouw en vond het werk zo leuk dat ze nu een BBL-opleiding (Werken & Leren) is gaan volgen.

Uit interviews met meer dan 60 studenten van diverse mbo-opleidingen blijkt dat studenten de meerwaarde zien van leeromgevingen die school en de praktijk dichtbij elkaar brengen, maar als de begeleiding niet op orde is, ervaren zij al snel dat ze gratis werk verrichten. Veel werkveldpartners zien de toekomstbestendigheid van hun sector en het maatschappelijk belang als voornaamste reden om samen met een mbo-instelling een leeromgeving op te zetten waarbij school en de praktijk dichtbij elkaar worden georganiseerd. Bij het ontbreken van een gezamenlijke visie en aanpak bestaat het risico dat studenten vooral als 'extra handjes' worden ingezet en vallen de resultaten van het gezamenlijk opleiden tegen. **JANTJE TIMMERMAN, KATHINKA VAN DOESUM**

SCHOOL EN
BEROEPSPRAKTIJK
WORDEN MEER EN
MEER GEÏNTEGREERD
TOT ÉÉN INTEGRATIEVE
LEEROMGEVING

'Ik ben helemaal geen fan van alles in een klaslokaaltje opgeschoteld krijgen.'

INLEIDING

In het mbo is er steeds meer aandacht voor vormen van opleiden waarbij de contexten van school en de beroepspraktijk worden geïntegreerd tot één integratieve leeromgeving. Zo'n integratieve leeromgeving is een manier om studenten te ondersteunen bij de ontwikkeling van beroepskennis en de kruisbestuiving te krijgen tussen wat ze op school en op de werkplek

leren. Daarnaast bieden integratieve leeromgevingen de kans om in de opleiding gelijke tred te houden met de ontwikkelingen in het werkveld.

In tegenstelling tot de beroepspraktijkvorming (stage), waarbij de student vaak zelf een stageplek kiest, wordt er bij integratieve leeromgevingen vanuit de mbo-instelling voor de samenwerking met bepaalde bedrijven gekozen. Meerdere studenten gaan tegelijk aan de slag bij een bedrijf onder directe begeleiding van zowel docenten als werkveldbegeleiders die ook samenwerken.

Doordat studenten in een integra-

tieve leeromgeving samenwerken met professionals uit de beroepspraktijk, docenten en werkplekbegeleiders, ontstaat er voor alle betrokkenen een lerende context. Tegelijkertijd brengt deze vorm van opleiden vraagstukken met zich mee. Reden voor de practoraten Research Lab en Leven Lang Flex van mboRijnland om onderzoek te doen naar de ervaring van studenten en werkveldpartners in deze leeromgevingen.

ERVARINGEN VAN STUDENTEN

Studenten waarderen integratieve leeromgevingen omdat ze het gevoel hebben een waardevolle bijdrage te leveren. Bij economische opleidingen hebben studenten in omgevingen gebaseerd op incorporatie het gevoel een adviserende rol te hebben. In omgevingen gebaseerd op hybridisering ervaren studenten vooral dat zij onderdeel zijn van het bedrijf.

'Wij zoeken uit voor het bedrijf wat de klanten vinden van het bedrijf en wat er beter kan.'

Studenten verschillen in hun opvattingen over wat zij leren in een integratieve leeromgeving. Niveau 1 en 2 studenten geven aan vooral te leren hoe ze zich als werknemer moeten gedragen, bijvoorbeeld hoe je met »

Afstemming

Incorporatie
werkveld > school

Hybridisering

Incorporatie
school > werkveld

Afstemming

Theoretisch uitgangspunt

Als uitgangspunt voor de vormen van leeromgevingen op de grens van school en werk hanteren we de typologie van Bouw, Zitter & De Bruijn (2019). Zij onderscheiden op het continuüm school-werk drie soort leeromgevingen.

Deze leeromgevingen verschillen in de mate van integratie van de contexten van school en werk.

Bij leeromgevingen gebaseerd op incorporatie en hybridisering zijn de school- en beroepspraktijkcontext sterker met elkaar verweven en wordt er intensiever samengewerkt. Deze leeromgevingen zijn integratiever van aard dan leeromgevingen gebaseerd op afstemming, waar school en beroepspraktijk afzonderlijke contexten zijn.

Voor verdere achtergrondinformatie zie:

- > www.onderwijskennis.nl/themas/hybride-leeromgevingen
- > web.mborijnland.nl/researchlab/

Methode

In semigestructureerde interviews (gebaseerd op Van den Berg & Geurts, 2007) vroegen we studenten naar de inhoud en begeleiding binnen de leeromgeving en hun ervaringen met deze manier van opleiden. Werkveldpartners zijn o.a. beraagd op hun beweegredenen en doelstellingen om samen te werken in deze manier van opleiden, de leermomenten vanuit deze samenwerking en toekomstige wensen. In totaal zijn 40 interviews gehouden met studenten en werkveldpartners in de sectoren Economie, Dienstverlening, Entree en Welzijn. Met het werkveld zijn 14 gesprekken gevoerd met 8 verschillende werkveldpartners (19 betrokkenen (praktijkopleiders, coördinatoren, managers) en met studenten zijn 26 gesprekken gevoerd (ca. 60 studenten van niveau 1, 2, 3, en 4).

collega's of klanten omgaat. Niveau 3 en 4 studenten leren meer over de bedrijfscontext. Vrijwel alle studenten geven aan dat zij beter leren door iets direct te doen.

'Gecommuniceerd met collega's, ik heb geleerd om te durven praten.'

Ervaren begeleiding verschilt afhankelijk van context, niveau, en van de rolopvatting van zowel werkveldbegeleiders als docenten. Studenten ervaren begeleiding van het werkveld vooral rondom het uitvoeren van activiteiten uit het arbeidsproces, en minder op het leerproces en organisatorische zaken. Daarnaast ervaart een aantal studenten, met name niveau 1 en 2 studenten, dat volledig hybride leeromgevingen voelen als een reguliere stage. De nadruk ligt hier op het arbeidsproces.

Studenten lijken de vraag naar de

koppeling tussen theorie en praktijk op te vatten als de koppeling van 'wat leer ik op school en wat leer ik in de praktijk'. Ook hier is de beleving wisselend; studenten herkennen het niet direct, wanneer er een koppeling wordt gemaakt. In de sectoren Dienstverlening en Entree wijzen de antwoorden van studenten erop dat voor hen de theorie en praktijk zo met elkaar verweven zijn, dat het lastig is aan te geven hoe theorie en praktijk aan elkaar worden gekoppeld. Studenten uit de sectoren Economie en Welzijn ervaren die koppeling wel. Zij omschreven dat de theorie op school werd geleerd en dat kennis ook in context kon worden gebracht. Dat er theoretische kennis werd opgedaan in de praktijk werd door weinig studenten zo ervaren.

'Op school leer je de basis, en hier is het gewoon werk. Je leert veel meer.'

Studenten vinden het leren in integratieve leeromgevingen allemaal waardevol. Ze kunnen er ervaringen op doen, het geleerde blijft beter hangen, ze voelen dat ze een nuttige bijdrage leveren, vinden het beter dan in een klaslokaal zitten, en ze leren door direct te doen. Slechts één student heeft deze manier van leren als niet geschikt ervaren. Wel waren studenten soms ontevreden over de organisatie en de begeleiding.

'Dit is leuker, want dan leer je dat als je dan klaar bent met school en moet gaan werken dan weet je beter wat je moet doen.'

Voor studenten zit het verschil met het reguliere onderwijs vooral in de echtheid van de context. Het voelt daardoor veel serieuzer, terwijl ze ook meer vrijheid ervaren. Studenten

Horeca ervaren verschil in contexten; waar ze op school op één specifieke manier leren uitserveren, merken ze bij verschillende horecazaken dat de regels daar veel soepeler zijn.

'De eigen input die je hier hebt op de opleiding. We mogen heel veel zelf inbrengen.'

Studenten zouden het leuk vinden als er meer variatie in contexten zou zijn, kortere periodes in verschillende bedrijven. Daarnaast wordt er bij niveau 1 en 2 bij een aantal studenten weinig begeleiding vanuit school ervaren; dat zouden ze anders willen zien.

ERVARINGEN VAN WERKVELD

Werkveldpartners willen samenwerken met mbo-instellingen om enerzijds bij te dragen aan de toekomstbestendigheid van hun sector en anderzijds het maatschappelijk belang te dienen door in gezamenlijkheid studenten op te leiden. Ze willen studenten de liefde voor

DE DOELEN BIJ
INTEGRATIEVE LEER-
OMGEVINGEN ZIJN
ANDERS DAN BIJ STAGE

het vak bijbrengen en ze bewust laten worden wat het vak inhoudt. Daarnaast zien ze het als mogelijkheid om potentiële stagiaires/werknemers te werven en hun medewerkers bij te professionaliseren op een toekomstbestendige manier.

'Voor hen is het wel leerzaam om in een vroeg traject erachter te komen ...dat het misschien niet iets voor hen is.'

Zowel de begeleiders van de mbo-instelling als van het bedrijf verweven kennisontwikkeling met werken in de praktijk. Zo vertelt een begeleider bij een horecagelegenheid: 'Bij sommige bedrijven lijkt de aandacht voor het leerproces gezien te worden als een verantwoordelijkheid van de mbo-instelling.' Het ontbreken van een duidelijke gezamenlijke visie en afspraken, kan ertoe leiden dat de studenten als extra handjes worden ingezet.

'We zeggen niet alleen 'kun je de tafels dekken?', maar geven ook uitleg geven over hoe, waarom, wanneer etc.'

Het merendeel van de werkgevers heeft de samenwerking als een verrijking ervaren en zou dit zeker vaker doen, waarbij wordt aangegeven dat er meer overleg nodig is. De doelen bij integratieve leeromgevingen zijn anders dan bij stage: het is meer een maatschappelijk doel, het gaat om ervaring bieden in de breedte van het bedrijf en dat strookt niet altijd met verwachtingen van de werkveldbegeleiders.

Daarnaast zijn bij beginnende samenwerkingen de verwachtingen van het bedrijf vaak hoog gespannen. Het niveau en de motivatie van studenten valt wel eens tegen, of men weet niet wat er kan worden verwacht van studenten. Bedrijven geven aan dat het belangrijk is goed af te stemmen met welk doel en op welk moment in de opleiding studenten deelnemen aan een integratieve leeromgeving.

'Ik heb nu aangegeven voordat ze bij ons bij mij kwamen, hebben ze eerst 4 of 5 weken voorbereiding lessen [op school] gehad op dingen die ik vond dat ze moesten beheersen.'

CONCLUSIES

1. Studenten zien een duidelijke meerwaarde: het is zinvol; er is een andere beleving van het onderwijs en het voelt echter. Er is een dunne lijn tussen de beleving van studenten van een integratieve omgeving en gewoon werken, mede doordat de rol van het werkveld en de nadruk op het arbeidsproces groot zijn. Dit kan een teken zijn dat er weinig aandacht is voor reflectie en voor andere leerprocessen.
2. Bij het werkveld wordt de meerwaarde gezien in de lerende context die het bedrijf wordt en in de bijdrage die het werkveld heeft aan de ontwikkeling van huidige en toekomstige professionals.
3. De verwachtingen van het werkveld lijken in nieuwe trajecten (en bij 1e jaars studenten) (te) hoog gespannen: meer studenten tegelijk brengt andere dynamiek dan één stagiair en het niveau, de motivatie en de betrokkenheid van studenten bij het bedrijf is vaak anders dan verwacht.
4. Over de verschillende sectoren en niveaus van opleidingen heen, lijken opvattingen van studenten en werkveldpartners niet te verschillen.

AANBEVELINGEN

Studenten geven aan zich soms gewone werknemers te voelen. Expliciteer het leren van studenten in deze leeromgevingen en heb hier continu aandacht voor in de driehoek docent – student – praktijkopleider.

Het ontwikkelen van duurzame integratieve leeromgevingen vraagt van onderwijsinstellingen een meerjarige visie m.b.t. samenwerken met het werkveld. Welke partners heb je nodig voor welk soort samenwerking? Op welk moment in de opleiding van de student? Hoe geef je gezamenlijk invulling aan bij-

voorbeeld inhoud en rollen binnen de leeromgeving? Dit vraagt (door) ontwikkeling op zowel strategisch, tactisch als operationeel niveau van deze leeromgevingen. ■

KATHINKA VAN DOESUM IS DOCENT/ ONDERZOEKER BIJ PRACTORAAT RESEARCH LAB, MBORIJNLAND.
JANTJE TIMMERMAN WAS TOT 31 OKTOBER 2023 PRACTOR BIJ PRACTORAAT LEVEN LANG FLEX, MBORIJNLAND. ZIJ VERVOLGT HAAR LOOPBAAN ALS ONDERZOEKER BIJ LECTORAAT MEERTALIGHEID EN ONDERWIJS, HOGESCHOOL UTRECHT.

WERKVELD- PARTNERS WILLEN STUDENTEN DE LIEFDE VOOR HET VAK BIJBRENGEN

DIT ARTIKEL IS TOT STAND GEKOMEN MET MEDEWERKING VAN DR. ILYA ZITTER, LECTOR LEEROMGEVINGEN IN HET BEROEPSONDERWIJS, HOGESCHOOL UTRECHT.

VOOR MEER INFORMATIE KUNT U MAILLEN NAAR: RESEARCHLAB@MBORIJNLAND.NL

Verwijzingen

- > Bouw, E., Zitter, I., & de Bruijn, E. (2019). *Characteristics of learning environments at the boundary between school and work—A literature review. Educational Research Review, 26(1), 1-15.*
- > Practoraat Research Lab (2022). *Ontwikkelinstrument hybride leeromgevingen. mboRijnland.*
- > Van den Berg, J. & Geurts, J. (2007). *Leren van innoveren: vijf sleutels voor succes. CINOP, 's-Hertogenbosch.*